

Nghiên cứu các bệnh liên quan đến chất độc hoá học/dioxin ở cựu chiến binh Việt Nam

Lê Bách Quang, Đoàn Huy Hậu, Hoàng Văn Lương và Cộng sự.

Tóm tắt:

Điều tra 47.893 cựu chiến binh tại 8 tỉnh cho thấy: trong số 11 bệnh đã được Viện Hàn lâm Khoa học Mỹ công nhận là có liên quan chắc chắn hoặc có bằng chứng liên quan với chất độc hoá học/dioxin đã phát hiện 9 bệnh ở những cựu chiến binh có tiền sử phơi nhiễm với tỷ lệ khác nhau: Bệnh đái tháo đường (theo kết quả xét nghiệm đường máu khi điều tra) là 7,64%; ung thư phổi 1,30%; Hodgkin Lymphoma 0,20%; Non Hodgkin Lymphoma 0,49%; Sarcoma 0,19%; rối loạn thần kinh ngoại biên 0,09% và ung thư tuyến tiền liệt chiếm 0,57%. Một số bệnh hiếm như bệnh cloracne cũng gặp 2 trường hợp, bệnh đa u tủy xương ác tính gặp 3 trường hợp trong tổng số điều tra (0,01%).

Tỷ lệ các bệnh có liên quan ở nhóm có tiền sử phơi nhiễm với chất độc hoá học/dioxin cao hơn có ý nghĩa thống kê so với nhóm không phơi nhiễm ($p < 0,01$). Chưa phát hiện thấy sự khác biệt về tỷ lệ mắc của hầu hết các bệnh liên quan ở 2 nhóm đối tượng bị phơi nhiễm trực tiếp và gián tiếp.

Hai bệnh được đề xuất bổ sung vào danh mục các bệnh có liên quan đến chất độc hoá học/dioxin là ung thư gan và rối loạn tâm thần.

Đặt vấn đề

Trong chiến tranh Việt Nam, việc sử dụng chất độc hoá học/dioxin (CĐHH/dioxin) của quân đội Mỹ đã gây những hậu quả nghiêm trọng đối với sức khoẻ con người và môi trường sinh thái. Nhiều nghiên cứu đã khẳng định rằng dioxin có thể gây nên dị dạng bẩm sinh và các bất thường thai sản, gây ung thư và nhiều bệnh khác. Viện Hàn lâm Khoa học Mỹ đã công nhận một số bệnh có liên quan với Dioxin, trong đó có 4 bệnh đã được xác định là có bằng chứng liên quan chắc chắn với Dioxin (Ung thư phần mềm - Sarcoma, Non-Hodgkin Lymphoma, Hodgkin Lymphoma và Bệnh trứng cá do clor - cloracne) và 7 bệnh được coi là có bằng chứng liên quan với Dioxin (Ung thư đường hô hấp gồm ung thư thanh quản, ung thư phổi, ung thư khí phế quản; Ung thư tiền liệt tuyến; bệnh đa u tủy ác tính - Multiple Myeloma; Bệnh gai sống chẻ đôi - Spina Bifida; bệnh Porphyria Cutanea Tarda; bệnh rối loạn thần kinh ngoại biên và bệnh đái tháo đường). Ngoài ra, những nghiên cứu gần đây cho thấy CĐHH/Dioxin còn có liên quan đến một số bệnh của hệ thống hô hấp, hệ thống miễn dịch, bệnh da liễu, bệnh di truyền... Do đó, danh mục các bệnh có liên quan đến CĐHH/Dioxin cần được tiếp tục nghiên cứu bổ sung.

Nghiên cứu này nhằm mục tiêu sau:

- Xác định tỷ lệ, cơ cấu các bệnh liên quan với chất độc hoá học/dioxin (theo viện Hàn lâm Khoa học Mỹ) ở cựu chiến binh Việt Nam có phơi nhiễm.
- Đề xuất bổ sung những bệnh có liên quan với CĐHH/dioxin.

đối tượng và phương pháp nghiên cứu

2.1- Đối tượng và thời gian nghiên cứu:

Đối tượng: 47.893 cựu chiến binh tuổi từ 47 đến 65, hiện đang sống tại 8 tỉnh/thành phố Việt Nam (Hoà Bình, Thái Nguyên, Thái Bình, Quảng Trị, Bình Định, Đắk Lắk, Bình Dương và Cần Thơ); đã từng hoạt động chiến đấu ở miền Nam trong thời gian từ năm 1962 đến tháng 4 năm 1975.

Thời gian nghiên cứu: Từ năm 1994 đến 2004.

2.2. Phương pháp nghiên cứu:

- *Phương pháp nghiên cứu mô tả cắt ngang có phân tích:* kết hợp phỏng vấn các đối tượng theo bộ câu hỏi đã được chuẩn bị sẵn (*được thiết kế bởi các chuyên gia và được điều tra thử nghiệm trước khi tiến hành điều tra chính thức*) với việc đối chiếu với hồ sơ về bệnh của nạn nhân và các số liệu về phơi nhiễm với CDHH/dioxin qua hồ sơ cá nhân, bệnh án và bản đồ băng rải CDHH/dioxin.
- Việc chẩn đoán xác định bệnh được thực hiện tại các bệnh viện tuyến tỉnh và trung ương.
- So sánh tỷ lệ bệnh liên quan giữa các nhóm có và không phơi nhiễm, phơi nhiễm trực tiếp và phơi nhiễm gián tiếp.
- *Nghiên cứu ca bệnh:* thực hiện tại các bệnh viện và cộng đồng.

Số liệu được xử lý bằng chương trình EPI-INFO 6.04 và SPSS 12.0.

Kết quả nghiên cứu và bàn luận

Bảng 1: Tỷ lệ mắc các bệnh liên quan với CDHH/dioxin ở các cựu chiến binh có và không phơi nhiễm

Danh mục bệnh liên quan	Có phơi nhiễm (n=28.817)		Không phơi nhiễm (n=19.076)		p
	Số lượng	Tỷ lệ (%)	Số lượng	Tỷ lệ (%)	
Ung thư phần mềm (<i>Sarcoma</i>)	54	0,19	5	0,03	< 0,01
Hodgkin Lymphoma	58	0,20	3	0,02	< 0,01
Non-Hodgkin Lymphoma	142	0,49	29	0,15	< 0,01
Trùng cá do clo (<i>Cloracne</i>)	2	0,01	-	-	-
Đau tủy xương ác tính (<i>Multiple Myeloma</i>)	3	0,01	1	0,005	> 0,05
Rối loạn chuyển hoá porphyrin (<i>Porphyria Cutanea Tarda</i>)	-	-	-	-	-
Gai sừng chẻ đôi (<i>Spina Bifida</i>)	-	-	-	-	-
Rối loạn thần kinh ngoại biên	25	0,09	4	0,02	< 0,01
Ung thư đường hô hấp	201	0,70	67	0,35	< 0,01
Ung thư phổi	376	1,30	44	0,23	< 0,01

Ung thư tuyến tiền liệt	164	0,57	37	0,19	< 0,01
Đái tháo đường (*)	2201	7,64	799	4,20	< 0,01
Ung thư gan	267	0,93	35	0,18	< 0,01
Rối loạn tâm thần (**)	242	0,84	57	0,30	< 0,01

(*) Phát hiện bệnh đái tháo đường bằng xét nghiệm đường máu khi điều tra (máy và sinh phẩm của hãng Johnson & Johnson Medical, Mỹ).

(**) Rối loạn tâm thần bao gồm hội chứng suy nhược thần kinh nặng, rối loạn nhân cách và hành vi rõ rệt, rối loạn lo âu trầm cảm nặng, ảo giác và sa sút trí tuệ không rõ căn nguyên.

Trong số các bệnh có liên quan đến CĐHH/dioxin được phát hiện ở CCB có phơi nhiễm với CĐHH/dioxin: Tỷ lệ bệnh đái tháo đường đã được xác định xét nghiệm đường máu khi điều tra là 7,64%; Hodgkin Lymphoma 0,20%; Sarcoma 0,19%; ung thư phổi 1,30% và ung thư gan chiếm 0,93%. Bệnh Cloracne gặp 2 trường hợp, bệnh đa u tủy xương ác tính gặp 3 trường hợp (# 0,01%). Chưa phát hiện được trường hợp nào bị bệnh rối loạn chuyển hoá porphyrin và bệnh gai sừng chẻ đôi.

Tỷ lệ các bệnh Sarcoma, Hodgkin Lymphoma, Non-Hodgkin Lymphoma, rối loạn thần kinh ngoại biên, ung thư đường hô hấp, phổi, tiền liệt tuyến, gan và đái tháo đường được phát hiện ở nhóm có phơi nhiễm đều cao hơn so với nhóm không phơi nhiễm có ý nghĩa thống kê với $p < 0,01$. Hai bệnh là ung thư gan và rối loạn tâm thần đã được phát hiện với tỷ lệ cao hơn ở nhóm có phơi nhiễm so với nhóm không phơi nhiễm (0,93% so với 0,18% đối với ung thư gan và 0,84% so với 0,30% đối với chứng rối loạn tâm thần, với $p < 0,01$).

Bảng 2: Tỷ lệ mắc các bệnh liên quan với CĐHH/dioxin ở cựu chiến binh theo phương thức phơi nhiễm.

Danh mục bệnh liên quan	Trực tiếp (n=7.434)		Gián tiếp (n= 21.383)		p
	SL	TL (%)	SL	TL (%)	
Ung thư phần mềm (Sarcoma)	14	0,19	40	0,18	p > 0,05
Hodgkin Lymphoma	13	0,18	45	0,21	p > 0,05
Non -Hodgkin Lymphoma	33	0,44	109	0,51	p > 0,05
Trúng cá do clo (Cloracne)	1	0,01	1	0,004	-
Đa u tủy xương ác tính (Multiple Myeloma)	1	0,01	2	0,009	-
R.l. thần kinh ngoại biên	8	0,11	17	0,08	p > 0,05
Ung thư đường hô hấp	64	0,86	137	0,64	p < 0,05
Ung thư phổi	108	1,45	268	1,25	p > 0,05
Ung thư tuyến tiền liệt	45	0,61	119	0,56	p > 0,05
Đái tháo đường	579	7,79	1622	7,58	p > 0,05
Ung thư gan	69	0,93	198	0,92	p > 0,05
Rối loạn tâm thần	89	1,19	153	0,71	p < 0,01

Đối với các bệnh ung thư phần mềm, Hodgkin Lymphoma, Non-Hodgkin Lymphoma, rối loạn thần kinh ngoại biên, ung thư phổi, ung thư tiền liệt tuyến, đái tháo đường và ung thư gan chúng tôi chưa phát hiện thấy sự khác biệt có ý nghĩa thống kê về tỷ lệ bệnh giữa nhóm phơi nhiễm trực tiếp và gián tiếp. Ung thư đường hô hấp và rối loạn tâm thần có sự khác biệt có ý nghĩa thống kê về tỷ lệ mắc giữa 2 nhóm phơi nhiễm trực và phơi nhiễm gián tiếp với ($p < 0,05$ và $p < 0,01$).

Kết luận

1- Phát hiện 9 trong số 11 bệnh đã được Viện Hàn lâm Khoa học Mỹ công nhận là có liên quan chắc chắn hoặc có bằng chứng liên quan với chất độc hoá học/dioxin (trừ bệnh rối loạn chuyển hoá porphyrin và bệnh bệnh gai sừng chẻ đôi) ở cựu chiến binh Việt Nam có tiền sử phơi nhiễm: bệnh đái tháo đường chiếm 7,64% (theo kết quả xét nghiệm khi điều tra); Hodgkin Lymphoma 0,20%, Non-Hodgkin Lymphoma 0,49%, Sarcoma 0,19%, ung thư phổi 1,30%; ung thư tiền liệt tuyến 0,57% và rối loạn thần kinh ngoại biên 0,09%. Một số bệnh hiếm gặp như bệnh Cloracne cũng có 2 trường hợp, bệnh đa u tủy xương ác tính 3 trường hợp trong tổng số điều tra (0,01%). Không phát hiện trường hợp nào có rối loạn chuyển hoá porphyrin và bệnh gai sừng chẻ đôi.

- Tỷ lệ các bệnh có liên quan ở nhóm có tiền sử phơi nhiễm với chất độc hoá học/dioxin cao hơn có ý nghĩa thống kê so với nhóm không phơi nhiễm ($p < 0,01$).
- Chưa phát hiện thấy sự khác biệt có ý nghĩa thống kê về tỷ lệ bệnh liên quan với CDHH/dioxin giữa các nhóm có phương thức phơi nhiễm khác nhau. Ung thư đường hô hấp và rối loạn tâm thần có sự khác biệt rõ rệt về tỷ lệ mắc bệnh giữa 2 nhóm phơi nhiễm trực và gián tiếp với $p < 0,05$ và $p < 0,01$.

2- Đề nghị nghiên cứu bổ sung thêm bệnh ung thư gan và rối loạn tâm thần có tỷ lệ mắc ở nhóm phơi nhiễm cao hơn nhóm không phơi nhiễm có ý nghĩa thống kê vào danh mục các bệnh có liên quan đến CDHH/dioxin.

Tài liệu tham khảo

1. Tạ Văn Bình, Hoàng Kim Ước, Nguyễn Minh Hùng và cs. (2002), “Báo cáo tóm tắt những kết quả nghiên cứu “Dịch tễ học bệnh đái tháo đường, các yếu tố nguy cơ và các vấn đề liên quan đến quản lý bệnh đái tháo đường trong phạm vi toàn quốc”, Một số công trình nghiên cứu khoa học tiêu biểu của các dự án quốc gia thực hiện tại bệnh viện nội tiết 1969 – 2003, Nhà xuất bản Y học, tr. 339 – 352.
2. Bùi Đại, Lê Cao Đài và CS (1993), “Tình hình bệnh tật của cá quân nhân hoạt động ở vùng bị rải chất độc hoá học và tai biến sinh sản của gia đình họ so với những quân nhân không tiếp xúc với chất độc hoá học”, chất diệt cỏ trong chiến tranh tác hại lâu dài đối với con người và thiên nhiên. Hội thảo quốc tế lần thứ hai, tr. 188-205.
3. Nguyễn Văn Nguyên, Lê Bách Quang và cs (1998), “Nghiên cứu tác động hậu quả lâu dài

- của chất độc da cam đối với con người ở khu vực sân bay Biên Hoà và biện pháp khắc phục”, Nghiên cứu y sinh thuộc dự án Z1 – Bộ Quốc Phòng – Học viện Quân y – Hà Nội.
4. Yamamotos, MiuraH và CS (1993), " Khám sức khoẻ tại ba vùng bị rải chất diệt cỏ và làm rụng lá cây trong chiến tranh Việt Nam ", *Chất diệt cỏ trong chiến tranh tác hại lâu dài đối với con người và thiên nhiên* -Hội thảo quốc tế lần thứ hai,Tr. 206-223.
 5. Anna Sweeney.(1994), "*Reproductive Epidemiology of Dioxin*", Dioxin and Health, New york, pp 549-586.
 6. Allan Smith (2002), "*Finding from epidemiological studies of populations exposed to dioxin*", University of California – Berkerley, U.S.